

їни», «Курорти Крима», «Курорти Північного Закавказзя»), яка, попри позитивні відгуки рецензентів, так і не вийшла друком. У 1947 був звільнений з ун-ту як представник «старої, непрогресивної інтелігенції».

Помер у Києві на 68-році життя.

Ю. належить бл. 150 наук. праць у галузі екон. і фізичної географії. Підручник Ю. із загальної фізичної географії, виданий по смертно у 1949, активно використовувався в рад. вишах.

Осн. тв.: Из академической жизни // ТКДА. – 1913. – № 7–8. – С. 550–555; Поучение на Новый год // Учено-богословские и церковно-проповеднические опыты студентов Киевской духовной академии LXVI курса (1913 г.). – К., 1913. – С. 373–385; До 40-річчя Іркутського державного університету (1 листопада 1918 р. – 1 листопада 1928 р.) // Східний світ. – 1928. – № 6. – С. 259–261; Сучасний стан народного господарства у Середній Азії та його перспективи // Там само. – 1929. – № 1–2 (7–8). – С. 211–227; Головні проблеми народного господарства Сибіру // Там само. – 1930. – № 12 (3). – С. 111–123; Загальна фізична географія. – К., 1949. – 176 с.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. Х. – №№ 22984–22988, 24333–24754, 29342; Ф. 304. – Дис. 2266; ЦДІАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 10185; Оп. 3. – Спр. 3257; ДАК. – Ф. Р-346. – Оп. 5. – Спр. 1; Ф. Р-633. – Оп. 1. – Спр. 34, 38; Ф. Р-634. – Оп. 2. – Спр. 21; Ф. Р-1246. – Оп. 10. – Спр. 3, 8, 10, 18, 22, 40, 51, 81.

Опубл. дж.: Извлечение из журналов Совета Киевской духовной академии за 1912–13 учебный год. – К., 1914. – С. 647–657, 682–684, 689–691; Отчет о состоянии имп. Киевской духовной академии за 1912–1913 учебный год // ТКДА. – 1914. – № 1. – С. 176–177; Приказы обер-прокурора Святейшего Синода // ЦВед. – 1914. – № 32. – С. 382; Отчет о состоянии имп. Киевской духовной академии за 1914–1915 учебный год // ТКДА. – 1916. – № 7. – С. 24–25; Зміна керівництва на географічному факультеті // За радянські кадри. – 1947. – № 13. – С. 3.

Літ.: Географи Київського університету. Довідник. – К., 2003. – С. 168–169.

Я. І. Юринець

ЮРКЕВИЧ Памфіл Данилович [рос. Юркевич Памфил Данилович] (16[28].02.1826–04[16].10.1874), випускник і викладач КДА – філософ, педагог, освітянський діяч.

Нар. у м-ку Ліпляве Золотоноського пов. Полтав. губ. (нині – село в Канівському р-ні Черкас. обл.) у сім'ї священника Свято-Миколаївської церкви Данила Григоровича Юрке-

вича. Початки освіти здобув у місцевій церковнопарафіяльній школі під керівництвом батька, випускника Полтав. ДС (1813–23), що на той час діяла у повітовому м. Переяславі Полтав. губ. (нині – м. Переяслав-Хмельницький Київ. обл.). Навчаючись у Переяславському ДУ (1836–41) і Полтав. ДС (1841–47), виявив неабиякі успіхи та здібності, любов до читання, схильність до занять математикою і латиною, досконале знання нім. та франц. мов. Після закінчення семінарії мав намір вступати до С.-Петербур. медико-хірургічної академії, але, поступившись наполяганням батька, який мріяв побачити сина архієреєм, продовжив освіту у КДА (1847–51), де здобув ступ. магістра богослов'я і словесних наук (ухвалу академ. Конференції від 07.08.1851 затверджено указом Св. Синоду 07.09.1852). У студентські роки захопився філософією, яку опановував під керівництвом архімандрита *Феофана (Авсенєва)*, С. С. *Гогоцького* та Д. В. *Поспехова*. Зі смертю батька (1848), як старший серед його десятиох дітей, узяв на себе піклування про родину.

Після закінчення академ. курсу обіймав посади вчителя (з 29.09.1851), бакалавра (з 07.09.1852), екстраорд. (з 12.11.1858) і орд. (з 19.05.1861) професора філос. наук КДА. Читав курси з історії філософії, логіки та метафізики; за сумісництвом викладав нім. мову (05.02.1857–18.10.1861). З 26.05.1854 до 20.10.1856 був також помічником інспектора КДА. У 1856 одружився із Дар'єю Іллівною Мандровською, донькою протоієрея Київ. Свято-Миколаївського військ. собору, разом із якою виховував доньку Олександрю (1857 р. н.).

Вже до кін. 1850-х зажив слави видатного професора і лектора, слухати якого приходили не лише академісти, а й студенти Ун-ту Св. Володимира (захоплення київ. студентства змістовними і жвавими лекціями Ю. відбилося в низці спогадів, а також у повісті І. С. *Нечуя-Левицького* «Хмари» (1874), де Ю. постає в образі професора Дашкевича). Мав значний моральний авторитет у студентському середовищі.

Памфіл
Юркевич

У 1859–61 опублікував у періодиці («Журнал Министерства народного просвещения», «Труды Киевской духовной академии») цикл оригінальних за змістом і задумом філос. нарисів. У 1861 привернув увагу інтелектуальних кіл критичним аналізом філос. поглядів М. Г. Чернишевського, здійсненим у статті «Из науки о человеческом духе» (поширенню цієї праці Ю., оприлюдненої в 1860 в «Трудах Киевской духовной академии», сприяв передрук її значної частини в літ. огляді, вміщеному на сторінках ж-лу «Русский вестник» у квітні – травні 1861 впливовим видавцем і публіцистом, колишнім викладачем філософії Моск. ун-ту М. Н. Катковим). Брутальна і зухвала відповідь М. Г. Чернишевського на ці публікації в нарисі «Полемические красоты», вміщеному в червні – липні 1861 в ж-лі «Современник», обурила освічених читачів і спричинила запеклу полеміку із «войовничими матеріалістами» у моск. і с.-петерб. пресі. Водночас постать Ю. опинилася в епіцентрі уваги радикальної журналістики, що в подальшому не пропускала нагоди для публічного цькування його «ретроградних» філос. поглядів і життєвих переконань.

З ініціативи М. Н. Каткова, 18.10.1861 Ю. був переведений на посаду орд. профе-

сора щойно відкритої після десятирічної перерви каф-ри філософії Моск. ун-ту, де працював до кінця життя, викладаючи курси історії філософії, логіки, психології, педагогіки. З червня 1867 обіймав за сумісництвом каф-ру історії філософії права на юридичному ф-ті, розпочавши читання цієї дисципліни з 1867–68 навч. року.

На початку університетської кар'єри пережив чимало неприємних моментів у стосунках із нігілістично налаштованою студентською аудиторією, позбавленою філос. зацікавлень і знань та упередженою щодо Ю. як критика їхнього тогочасного «кумира», а також із «прогресивними» журналістами й дописувачами «из числа тех господ, которые считают неперемной обязанностью и приятным удовольствием ругать печатно всех, кто не подходит только под их мерку», а передусім – тих, чий погляд і переконання «не высвистаны на их дудке, а выработаны серьезным трудом и основаны на положительных знаниях науки». Однак попри несприятливі обставини Ю. не припиняв професорської діяльності, використовуючи щонайменшу можливість (аудиторні заняття, університетські урочистості, публічні лекції тощо), аби переконувати слухачів і колег у необхідності й значущості філос. освіти та культури. Заохочував і долучав зацікавлених студентів до співпраці, одним із результатів якої став російськомовний переклад «Історії філософії» нім. професора Альберта Шwegлера (Albert Schwegler, 1819–1857), здійснений під керівництвом і за редакцією Ю. в 1864. Відіграв значну роль у формуванні філос. світогляду видатного рос. мислителя Володимира Соловйова, який навчався в Моск. ун-ті в 1869–73. Загалом, кажучи словами одного із моск. університетських студентів 1860-х, у Ю. «всегда были ученики и круг людей, искренне уважавших и высоко ставивших широту его взгляда и глубину научных познаний».

З 1862 читав лекції з теорії виховання на дворічних пед. курсах при ун-ті, які готували

його професорських стипендіатів для вчительських посад; відтоді ж викладав педагогіку в учительській семінарії військ. відомства. У червні 1865 ініціював включення педагогіки до кола нормативних дисциплін (з 1865–66 навч. року) не лише історико-філол., а й фіз.-мат. ф-ту. За матеріалами своїх лекційних курсів видав навч. посібники «Чтения о воспитании» (1865) та «Курс общей педагогики с приложениями» (1869), що стали видатними пам'ятками християн. педагогіки в Росії. Як авторитетний фахівець у царині освіти й виховання, в 1860-х був залучений до розробки концепції викладання педагогіки в духовних семінаріях. Опублікував низку рецензій і дописів із пед. тематики.

Поряд із викладанням займався адм. роботою на посаді декана історико-філол. ф-ту Моск. ун-ту (12.11.1869–02.12.1872). Мав держ. нагороди за сумлінну службу й пед. заслуги, у т. ч. ордени Св. Станіслава 2-го ступ. (23.12.1862); Св. Анни 2-го ступ. (27.03.1866) та 2-го ступ. із імп. короною (31.03.1868); Св. Владимира 3-го ступ. (01.01.1874). З 25.12.1870 служив у чині дійсного статського радника.

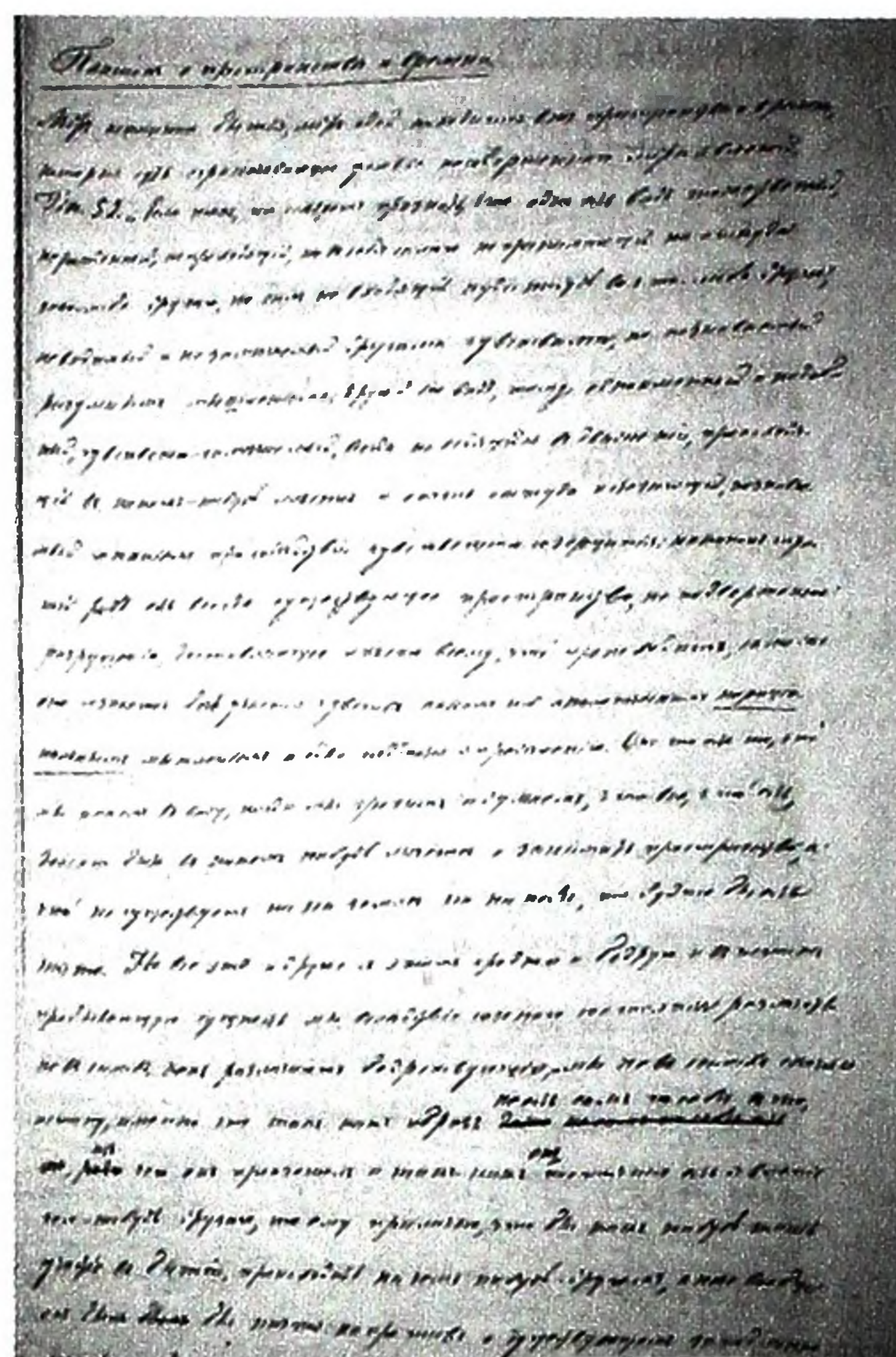
У 1872–73 пережив хворобу і передчасну смерть дружини. З 1873 тяжко хворів, однак не залишав викладання.

Помер у Москві від онкологічного захворювання шлунка на 49-му році життя. Похований на кладовищі Моск. Свято-Данилового монастиря.

У пам'ять про Ю. 10.01.1883 його брати Андрій і Василь Юркевичі внесли на рахунок КДА 6 тис. руб., запропонувавши академ. Раді використувати відсотки від цього капіталу на щорічну студентську стипендію (300 руб.) для вихованця Полтав. ДС («Положение о стипендии Памфила Даниловича Юркевича, бывшего профессора Киевской духовной академии» було затверджено Св. Синодом у березні 1883).

У 2015 іменем Ю. названо вулиці в м. Каневі та м. Дніпрі.

Ю. належить до найвидатніших представників духовно-академ. та університет-

Фрагмент рукопису П. Юркевича «Пространство и время»

ської філософії в Росії ХІХ ст. Хоча чимало задумів Ю. залишилося нереалізованими, його викладацька і наук. діяльність у царині філософії та педагогіки залишили помітний слід у їхньому розвитку на теренах Рос. імперії.

Філос. світогляд Ю., в якому, кажучи словами В. С. Соловйова, «замечательным образом соединялись самостоятельность и широта взглядов с искренним признанием исторического предания, глубокое сердечное сочувствие всем существенным интересам жизни с тонкою проницательностью критической мысли», сформувався в рамках духовно-академ. традиції філософування, ґрунтованої на засадах християн. теїзму, на розумінні Абсолюту як «живого» Бога, Творця и Промислителя, свободної і свідомої особистості. Долучившись до справи розбудови правосл. філософії та культури і пошуку цілісного універсального світогляду, вільного від вад як емпіризму, так і раціоналізму, перейнятого пошуками злагоди віри і розуму на шляхах «розуміння вірою», Ю. продовжував цю справу в умовах засилля нігілізму і вульгарного матеріалізму, а отже, мусив обстоювати філос. професіоналізм у боротьбі з філос. невіглаством і дилетантизмом,

виправдовувати самоцінність філософії як знання норм для мислення, буття і діяльності, стверджувати її значущість у вихованні «вищої культури живої особистості».

Вкорінена у біблійній і святоотчій традиції, філософія Ю. вбирає в себе глибоко продумані, пропущені через горнило правосл. умоспоглядання гол. інтенції платонівського ідеалізму і сучасного йому західноєвроп. досвіду філософування (А. Шопенгауер, Р. Г. Лотце та ін.). Успадковуючи Платонове тлумачення ідеї як об'єктивно-реальної життєдайної сутності речі, норми і закону її розвитку, перевіряючи істинність платонівської метафізики з позицій протилежного «полюсу світобачення» – кантівського критицизму, і переконуючись у тому, що жодне з визначень у вченні Канта про досвід не спростовує можливості метафізики надчуттєвого, Ю. здійснює свій філос. вибір на користь ідеалізму платонівського типу, хоча й відмовляється, відповідно до православно-теїстичних світоглядних настанов, прийняти знеособлене абстрактне начало як його підвалину. Християн. платонік, Ю. обґрунтовує розуміння філософії як цілісного світогляду, в якому духовне життя людства розкривається в усій повноті його реліг., інтелектуальних, етичних та естетичних моментів. Доводячи однакову неспроможність у справі розбудови такого цілісного світогляду як емпіризму (із його підпорядкуванням мислення явищам і відірваністю від світу сутностей, від животвірної ідеї), так і раціоналізму (з його апеляцією до внутр. саморуху понять, до чистого мислення, байдужого щодо зовн. досвіду), Ю. здійснює рішучий крок у бік «конкретного ідеалізму», що, на відміну від ідеалізму абстрактного, беззасновкового, передбачає вкоріненість філос. мислення в абсолютно суцільному як його началі. Не звужуючи дух до свідомості та пізнавальної діяльності, розглядаючи його як реальну субстанцію, вбачаючи в істині не мисленневу категорію, а «живу», конкретну онтологічну сутність, Ю. закла-

дає підвалини «онтологічної гносеології», що згодом стає однією з характерних ознак рос. реліг. метафізики. Пафос діяльного морального духу, яким проникнуті філос. переконання Ю., зумовив його тяжіння до сфери практичної філософії, перевагу в його творчості етичної, пед. та психол. проблематики.

Ю. залишив значну за обсягом рукописну спадщину (понад 100 одиниць), що нині зберігається в ІР НБУВ у фонді 301 (КДА). Серед збереженого – статті, тексти і програми лекцій, читаних у КДА і Моск. ун-ті, конспекти, нотатки, виписки з книг, щоденники (нім. і рос. мовами), унікальні особисті документи й біогр. матеріали. Деякі з рукописів Ю. оприлюднено протягом останніх 20 років.

Осн. тв.: Идея // ЖМНП. – 1859. – № 10. – С. 1–35; № 11. – С. 87–125; Материализм и задачи философии // Там само. – 1860. – № 10. – С. 1–53; Сердце и его значение в духовной жизни человека, по учению слова Божия // ТКДА. – 1860. – № 1. – С. 63–118; Из науки о человеческом духе (по поводу статей «Современника», озаглавленных «Антропологический принцип в философии») // Там само. – № 4. – С. 367–511; По поводу статей богословского содержания, помещенных в Философском лексиконе (Критико-философские отрывки) // Там само. – 1861. – № 1. – С. 73–95; № 2. – С. 195–228; Доказательства бытия Божия (Критико-философские отрывки) // Там само. – № 3. – С. 327–357; № 4. – С. 467–496; № 5. – С. 30–64; Мир с ближними как условие христианского общежития // Там само. – № 3. – С. 316–326; Язык физиологов и психологов // РВ. – 1862. – № 4. – С. 912–934; № 5. – С. 373–392; № 6. – С. 733–766; № 8. – С. 661–704; [Те саме]. – М., 2010. – 113, [1] с.; Чтения о воспитании. – М., 1865. – 272 с.; Общие основания методики // Педагогический сборник. – 1865. – Кн. 13 (№ 10). – С. 1060–1096; Разум по учению Платона и опыт по учению Канта // Моск. УИ. – 1866. – № 5. – С. 321–392; Письмо к О. М. Бодянскому // Там само. – № 6. – С. 554–559; Курс общей педагогики с приложениями. – М., 1869. – XVI, 404 с.; План и силы для первоначальной школы // ЖМНП. – 1870. – № 3. – С. 95–123; № 4. – С. 95–123; Идеи и факты из истории педагогики. По поводу соч. Модзалевского «Очерки истории воспитания и обучения с древнейших до наших времен» // ЖМНП. – 1870. – № 9. – С. 1–42; № 10. – С. 127–188; Игра подспудных сил: по поводу диспута проф. Струве // РВ. – 1870. – № 4. – С. 701–755; Будущность звуковой методы (по поводу азбуки свящ. В. Никольского. М., 1871) // ЖМНП. – 1872. – № 3. – С. 1–32; Слово на четвертую пессию // Титов Ф. Памяти П. Д. Юркевича, бывшего ученика и

профессора КДА (1826–1874). – К., 1911. – С. 5–12; Твори / упоряд. і вступ. ст. С. Ярмуся. – Вінніпег, 1979. – 785 с.; Вибр. твори. Ідея, серце, розум і досвід / пер. з рос. – Вінніпег, 1984. – 167 с.; Филос. произведения / сост. А. Абрамов, И. Борисова; вступ. статья и прим. А. Абрамова. – М., 1990. – 669, [1] с.; Вибране / пер. з рос. В. Недашківського; упоряд., передмова й прим. А. Тихолаза. – К., 1993. – 398 с.; Історія філософії права. Вступ / публ. М. Ткачук, Н. Краснобоки; пер. з рос. М. Ткачук // ФіСД. – 1996. – № 3–4. – С. 38–71; Психология и психиатрия / публ. Н. Григор'євої // Київ. обрії: історико-філос. нариси. – К., 1997. – С. 282–313; Памфіл Юркевич. З рукописної спадщини / упоряд., пер. укр. та комент. М. Ткачук. – К., 1999. – 332 с.; Історія філософії права. Філософія права; Філос. щоденник / упоряд. Р. Піч, М. Лук; пер. з рос. В. Бишовця, В. Литвинова, Я. Стратій, С. Кошарного, Л. Юрченко, О. Яшкіної. – К., 1999. – 756 с. [2-е вид. – К., 2000; 3-е вид. – К., 2001]; Сакральная педагогика сердца Памфила Юркевича : хрестоматия научно-христианской педагогики / сост. и введ. В. И. Ильченко. – Кн. 1. – Луганск, 2000. – 400 с.; Памфил Юркевич о христианстве и воспитании : хрестоматия научно-христианской педагогики / сост. и введ. В. И. Ильченко. – Кн. 1. – Луганск, 2002. – 416 с.; Характер и направление современной германской философии / публ. М. Л. Ткачук // ВФ. – 2001 – № 7. – С. 120–128; П. Д. Юркевич о воспитании / сост. А. П. Фурсов. – М., 2004. – 187, [4] с.; Из науки о человеческом духе : очерки по философии и богословию. – М., 2010. – 244, [1] с.; Идея. Разум по учению Платона и опыт по учению Канта. – М., 2010. – 182, [1] с.

Пер.: Шwegler А. История философии : в 2 т. / пер. с 5-го нем. изд. под ред. П. Д. Юркевича. – М., 1864. – Т. 1. Древняя философия. – [6], 167 с.; Т. 2. Новая философия. – [4], 211 с.; [Репринт] : Шwegler А. История философии = Geschichte der Philosophie im Uriss : от досократиков до средневековой схоластики. – М., 2012. – 165 с.

Арх.: ІР НБУВ. – Ф. 301 (КДА). – 244 Л, 352 Л (№№ 1–22), 353 Л (№№ 1–25), 354 Л (№№ 1–18), 355 Л (№№ 1–29), 356 Л (№№ 1–3), 704 Л (№№ 1–2); ЦДАУК. – Ф. 711. – Оп. 1. – Спр. 2682, 2721, 2820, 2983, 2986, 3423, 3801, 3854, 3809, 3915, 3917, 4171, 4600, 4599.

Опубл. дж.: Прощание Киевской духовной академии с профессором Юркевичем // ПО. – 1862. – № 1. – С. 46–48; Списки начальников и наставников Киевской духовной академии за истекшее пятидесятилетие ее, 1819–1869 // Пятидесятилетний юбилей Киевской духовной академии. – К., 1869. – С. 392, 400; Список лицам, служащим по ведомству Министерства народного просвещения. 1868. – [Б. д.]. – С. 80; [Те саме]. 1870. – [Б. д.]. – С. 67; [Те саме]. 1874–75 учебный год. – СПб., 1874. – С. 98; Некролог: Памфил Данилович Юркевич, бывший профессор Киевской духовной академии // ХЧ. – 1874. – № 11. – С. 429–432; Некрологи [Памфил Данилович Юркевич] // КЕВ. – 1874. – № 21. – Отд. 2. – С. 592; На память о профессоре П. Д. Юркевиче // Гражданин. – 1874. – № 41. – С. 1007–1008; Лебедев В. Воспоминание о П. Д. Юркевиче (письмо к издателям) // Московские ведомости. –

1874. – № 292 (22.11). – С. 4; Аксаков А. Н. Медиумизм и философия. Воспоминание о профессоре Московского университета Юркевиче // РВ. – 1876. – № 1. – С. 442–469; [Мацевич Л. С.]. Поминки по преосвященном Филарете, епископе Рижском, в Кишиневской духовной семинарии // Кишиневские ЕВ. – 1882. – № 8. – Отд. неофиц. – С. 393–394, 410–412; Він же. Письмо в Совет Киевской духовной академии // ТКДА. – 1911. – № 7–8. – С. 533–534; Протоколы Совета Киевской духовной академии за 1882–1883 учебный год. – К., 1883. – С. 161–162, 196–197; И-въ. Пожертвование в Киевскую духовную академию // КЕВ. – 1883. – № 2. – Ч. неофиц. – С. 46–47; Письмо П. Д. Юркевича к прот. П. И. Катранову // КС. – 1891. – № 11. – С. 304–307; Певницкий В. Ф. Мои воспоминания. II. Студенческие годы. 1851–1855 г. – К., 1911. – С. 154; Фоменко К. И., прот. Мои воспоминания о Памфиле Даниловиче Юркевиче // ТКДА. – 1911. – № 12. – С. 680–688; Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. – Отд. III (1796–1869 гг.). – Т. 5 (1823–1869 гг.) / с предисл., введ. и прим. проф. прот. Ф. И. Титова. – К., 1915. – С. 656–659, 665, 693–695; Ключевский В. О. Письма. Дневники. Афоризмы и мысли об истории. – М., 1968. – С. 71–90.

Літ.: [Катков М. Н.]. Из науки о человеческом духе. П. Юркевича. Труды Киевской духовной академии. 1860. Книжка четвертая // РВ. – 1861. – № 4. – С. 79–105; № 5. – С. 26–59; Чернышевский Н. Г. Полемические красоты : Коллекция первая. Красоты, собранные из «Русского вестника» // Современник. – 1861. – № 6. – С. 458, 468–478; № 7. – С. 160–180; По поводу полемики из-за статьи г. Юркевича // ПО. – 1861. – № 9. – С. 56–104; Соловьев В. С. О философских трудах П. Д. Юркевича // ЖМНП. – 1874. – № 12. – С. 294–318; Юркевич А. Д. Памфил Данилович Юркевич, профессор философии // Гимназия. – 1888. – № 1. – С. 92 – 103; Колубовский Я. П. Материалы для истории философии в России. V. П. Д. Юркевич // ВФиП. – 1890. – Кн. 5. – С. 33–44; Соловьев В. С. Три характеристики: М. М. Троицкий. – Н. Я. Грот. – П. Д. Юркевич // ВЕ. – 1900. – Кн. 1. – С. 330–335; Высокопреосвященный архиепископ Иероним Экземплярский (1836–1905). Биографический очерк, некоторые статьи и несколько проповедей усопшего владыки. – К., 1906. – С. 80; Титов Ф. И. Памяти П. Д. Юркевича, бывшего ученика и профессора Киев. духовной академии (1826–1874). – К., 1911. – 12 с.; Ходзинский [Ходзицкий] А. Г. Проф. философии Памфил Данилович Юркевич (1826–1874). Очерк жизни, литературной деятельности и богословско-философского мировоззрения. – Х., 1915. – 107 с.; Шпет Г. Г. Филос. наследство Юркевича (к сорокалетию со дня смерти) // ВФиП. – 1914. – Кн. 125. – С. 653–727; Ярмуся С. Памфіл Данилович Юркевич та його філософська спадщина. – Вінніпег, 1979. – 78 с.; Абрамов А. И. Философское творчество П. Д. Юркевича и его влияние на развитие русской философской мысли конца XIX – нач. XX в. // Из истории религиозной философии в России XIX – нач. XX в. – М., 1990. – С. 26–39; Він же. О философском реализме П. Д. Юркевича // Философия реализма: Из истории русской мысли : сб. статей. – СПб., 1997. – С. 91–101; Pietsch R. Beiträge zur Entwicklung der Philosophie bei den Ostslawen

im 19. Jahrhundert – Pamfil D. Jurkevyc̆ (1826–1874). – Ulm, 1992. – 128 s.; *Він же [Пітч Р.]*. Найголовніші елементи філософії П. Д. Юркевича // ФіСД. – 1992. – № 9. – С. 86–94; *Лук М. І.* Феномен Юркевича й українська духовність // Проблеми філософії. – 1992. – Вип. 94. – С. 100–110; *Тихолаз А. Г., Запорожець М. О.* Історичні уроки однієї суперечки (П. Юркевич проти М. Чернишевського) // ФіСД. – 1992. – № 7. – С. 124–147; *Арістова А. В.* Проблеми філософії релігії у творчості П. Юркевича : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.06 «Теорія і історія релігії, вільнодумства та атеїзму». – К., 1994. – 18 с.; *Запорожець М. О.* Критичний аналіз П. Юркевичем філософії матеріалізму : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.05 «Історія філософії». – К., 1994. – 18 с.; *Він же.* Філософія П. Д. Юркевича в контексті історико-філософського процесу України. – К., 2000. – 124 с.; *Єлістратов С. Г.* «Філософія серця» П. Юркевича : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.05 «Історія філософії». – К., 1996. – 25 с.; *Спадщина Памфіла Юркевича: світовий і вітчизняний контекст* / [редкол.: В. С. Горський (відп. ред.), І. Я. Лисий, А. Г. Тихолаз]. – К., 1995. – 307 с.; *Бухвалова Т. Б.* Філософські взгляды П. Д. Юркевича : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Історія філософії». – М., 1995. – 20 с.; *Сарапін О. В.* Антропологічні ідеї в релігійно-філос. спадщині Київ. духовної академії (перша пол. – сер. ХІХ ст.) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.06 «Теорія та історія релігії і атеїзму». – К., 1995. – 28 с.; *Кузьміна С. Л.* Філософсько-пед. концепція П. Д. Юркевича : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.05 «Історія філософії». – К., 2000. – 21 с.; *Вона ж.* Філософсько-педагогічна концепція П. Д. Юркевича. – К., 2002. – 164 с.; *Вона ж.* Мифотворчество как жанр современного юркевичеведения // УГО. – К., 2002. – Вип. 7. – С. 146–173; *Вона ж.* Творчість П. Д. Юркевича в контексті української філософської культури // НЗ НаУКМА. – Т. 20 : Філософія та релігієзнавство. – К., 2002. – С. 64–68; *Вона ж.* Філософія освіти та виховання в Київській академічній традиції ХІХ – початку ХХ ст. – Сімферополь, 2010. – 552 с.; *Громов М. М.* Кардіогносія Памфіла Юркевича і традиції вітчизняної філософії // ФіСД. – 1996. – № 3–4. – С. 16–28; *Думцев В. П.* Ідея філософії П. Юркевича (феноменологічний аналіз творчості) : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.05 «Історія філософії». – К., 1998. – 16 с.; *Юрас І. І.* Пед. концепція П. Д. Юркевича. – К., 1998. – 65 с.; *Вона ж.* Памфіл Юркевич: подробиці біографії // ФД. – 1999. – № 4. – С. 119–138; *Ткачук М. Л.* Памфіл Юркевич і його рукописна спадщина // *Юркевич П.* З рукописної спадщини. – К., 1999. – С. 7–14; *Вона ж.* Київська академічна філософія ХІХ – поч. ХХ ст.: методологічні проблеми дослідження. – К., 2000. – 248 с.; *Вона ж.* О рукописном наследии Памфила Юркевича // ВФ. – 2001. – № 7. – С. 113–119; *Вона ж.* Verba volant, scripta manent: Рукописи від «Українського Світу» // УГО. – 2002. – Вип. 6. – С. 129–153; *Кудрик Л. Г.* Філософія як цілісне світосприйняття в концепції П. Юркевича : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.05 «Історія філософії». – Львів, 1999. – 19 с.; *Київ в історії філософії України* / В. С. Горський,

Я. М. Стратій, А. Г. Тихолаз, М. Л. Ткачук. – К., 2000. – С. 150–181; *Григор'єва Н.* Сторінками Юркевичевих рукописів: «Міфи Платона про людську душу» // Магістеріум. – Вип. 3 : Історико-філос. студії. – К., 2000. – С. 82–91; *Кострюкова Л. О.* П. Д. Юркевич и его философия «сердца» : уч. пособие. – Днепропетровск, 2001. – 84 с.; *Левченкова О. Б.* Ціннісно-символічна картина соціальної дійсності у філософії П. Д. Юркевича : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії». – К., 2001. – 18 с.; *Тихолаз А. Г.* Платон і платонізм в російській релігійній філософії другої половини ХІХ – початку ХХ століть. – К., 2002. – 320 с.; *Тихонов В. М.* Проблеми права і держави у творчій спадщині П. Д. Юркевича та сучасність : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права, історія політичних і правових учень». – Х., 2003. – 18 с.; *Він же.* Идеи П. Д. Юркевича о государстве и праве в контексте современности. – Луганск, 2003. – 303 с.; *Федорова М. В.* Сравнительный анализ философской антропологии П. Д. Юркевича и В. И. Несмелова : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Історія філософії». – Н. Новгород, 2004. – 26 с.; *Бабина В. Н.* «Метафізика серця» в русской философии второй половины ХІХ века: П. Д. Юркевич : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Історія філософії». – Пенза, 2005. – 26 с.; *Мозгова Н. Г.* Предмет логіки як метафізична проблема (з рукописних лекцій П. Юркевича в Київській духовній академії) // Філос. перипетії. Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – № 706'2005. Серія філософія. – Харків, 2005. – С. 232–238; *Дубровіна К. О.* Розум і віра в філософській концепції П. Юркевича : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.05 «Історія філософії». – К., 2006. – 17 с.; *Полторацкая Н. Л.* Педагогическое сопровождение нравственного воспитания личности в научном наследии П. Д. Юркевича : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». – Смоленск, 2006. – 20 с.; *Матковская И. Я.* П. Д. Юркевич: биография и творчество. К проблеме национально-культурных взаимодействий // Філос. пошуки. – Вип. XXVI. – 2007. – С. 160–166; *Павлов А. Т.* П. Д. Юркевич в Московском университете // Вестник Моск. ун-та. – Сер. 7 : Філософія. – 2007. – № 3. – С. 97–108; *Чередніченко Г. О.* Взаємообґрунтування моралі та права у філософії П. Д. Юркевича : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.05 «Історія філософії». – К., 2007. – 16 с.; *Волинка Г. І., Мозгова Н. Г.* Рукописна спадщина П. Юркевича з логіки // Вісник Нац. авіаційного ун-ту. Сер. : Філософія. Культурологія. – 2008. – № 2. – С. 5–8; *Печеранський І. П.* Проблема стосунків віри та розуму у філософії Памфіла Юркевича // Мандрівець. – 2009. – № 4. – С. 77–80; *Емельянов Б. В.* Памфил Юркевич: постулаты педагогической антропологии // Известия Уральского федерального ун-та. – Сер. 3. Общественные науки. – 2011. – Т. 88. – № 1. – С. 159–167; *Бабина В. Н.* «Метафізика серця» в русской философии второй половины ХІХ века: П. Д. Юркевич. – Пенза, 2011. – 165, [1] с.

М. Л. Ткачук